

Forfatteren er født i 1926. Det er både imponerende og oppmuntrende at han i sin alder har klart å skape en engasjert og engasjerende bok.

Hvem passer så boken for? Vi trenger alle å minnes om dens hovedbudskap, at mestring nærmest forutsetter et kjærlig, støttende nærmiljø. For dem som sliter, er det inspirerende å lese hvordan tilsynelatende umulige hindringer likevel kan forseres eller omgås når viljen er sterk og den konstruktive stahet finnes. Og for oss som arbeider med syke, funksjonshemmede og pårørende, er det godt å bli minnet om fortvilelsen som utløses av dårlig faglighet og mangel på empati – og gleden og takknemligheten som følger av det gode møtet.

Knut Gjesdal

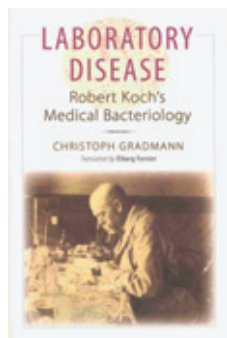
Hjertemedisinsk avdeling
Oslo universitetssykehus, Ullevål

Nytt blikk på Robert Koch og bakteriologiens historie

Gradmann C.

Laboratory disease

Robert Koch's medical bacteriology. 318 s., ill. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press, 2009. Pris USD 35
ISBN 978-0-8018-9313-1

Kontinentets medisinhistorie er ofte vanskelig tilgjengelig for oss som ikke leser tysk eller fransk. Det er derfor noe av en begivenhet når Christoph Gradmanns bok *Krankheit im Labor* fra 2005 nå er å få i engelsk oversettelse.

Forfatteren tar for seg hvordan en av medisinsens mest sentrale disipliner, den medisinske bakteriologien, ble skapt og hvordan denne profesjonen var intimt forbundet med biografien til den bakteriologiske superstjernen Robert Koch (1843–1910). Alle med interesse for bakteriologiens historie og Robert Kochs liv og virke vil finne denne boken interessant.

Det er imidlertid ikke en tradisjonell biografi fra vugge til grav Gradmann byr leseren på. Heller kan den kalles en intellektuell biografi som går i dybden på enkelttemaer som til sammen skal gi en forståelse av hvordan bakteriologien oppsto og hvordan den utviklet seg i sine første tiår. Boken består følgelig av fire klart atskilte enkeltstudier, i tillegg til en innledning.

I innledningen gjør forfatteren rede for

sin teoretiske og metodologiske tilnærming. Gradmanns perspektiv er eksplisitt ikke idéhistorisk. Det er ikke Kochs tenkning, men praksis som står i sentrum for analysen. Dette er dels inspirert av Georges Canguilhems (1904–95) tese om at bakteriologien bedre kan forstås som en suksessrik praksis heller enn en teoretisk innovasjon, og delvis av Gerald Geisons *The private science of Louis Pasteur*, som, i tillegg til å sette standarden for hvordan man kunne kombinere vitenskapsstudier med biografi, særlig viste hvordan minuttøse laboratorienotater muliggjorde detaljerte analyser av forskerens praksis på en helt annen måte enn publiserte arbeider alene (1). Dette kan høres ut som en nærsynt og lite leseverdige tilnærming, men er det ikke, i hvert fall ikke i Gradmanns bok. Heller utmerker han seg med sin evne til å kombinere stor detaljrikdom i de ulike forskningsprosessene med de politiske, intellektuelle og vitenskapelige kontekstene som dels omga og dels var integrert i Kochs forskning.

Den første studien tar sikte på å plassere Kochs forskningsmessige bidrag til fremveksten av den praksis som skulle bli kjent som bakteriologien i slutten av 1870-årene. Gjennom å stille spørsmålet om hva som var den intellektuelle og kunnskapsmessige status da Koch entret banen, og ved å følge hvilke forskere og teknologier som påvirket Koch, kan Gradmann med stor nøyaktighet vise hva Kochs bidrag og originalitet besto i. For denne leseren fungerte den nøye gjennomgangen av forskningen innen botanikken og eksperimentell patologi i perioden 1840–78 – fra Jacob Henle (1809–85) publiserte sitt essay *Von den Miasmen und Contagien* til Koch publiserte sitt arbeid om miltbrannbasillen – som en øyeåpner. De fleste fremstillinger av bakteriologiens oppkomst lykkes nemlig ikke i å forklare hva det egentlig var som endret seg. Hva besto det nye i som muliggjorde den bakteriologiske revolusjon i medisinen? Dette spørsmålet bringes hos Gradmann ned på et nivå der det faktisk lar seg besvare gjennom å vise – helt konkret – hva slags konsepter og praksiser som gjorde det mulig for Koch få år senere å identifisere tuberkulose- og kolerabasillen, og slik starte «bakteriologiens tidsalder».

De tre følgende studiene; om Kochs forskning på tuberkulose (og særlig den famøse lanseringen av tuberkulin som terapeutisk middel); om forsøkene på å bringe bakteriologien til sykesengen gjennom å utvikle virksomme terapier; og til slutt om Kochs forskningsreiser til hovedsakelig tropiske strøk, gir alle nye, konkrete, detaljerte og tankevekkende perspektiver til bakteriologiens tidlige historie og Kochs biografi.

Gradmanns bok egner seg kanskje ikke som introduksjonsbok til bakteriologiens historie. Dens episodiske oppbygning og detaljerte analyser krever kan hende visse

forkunnskaper. Men for alle dem som mener å ha en viss forstand på hvordan bakteriologien oppsto og hvilken rolle Koch spilte, noe jeg antar at de fleste leger mener å vite, så vil denne boken garantert gi ny kunnskap. Kan hende vil den for leger også kunne gi næring til en annen måte å betrakte den kunnskapstradisjon de er en del av.

Morten Hammerborg

Uni Rokkansenteret
Bergen

Litteratur

- Geison GL. *The private science of Louis Pasteur*. Princeton, NJ: University Press, 1995.

Leger i litteraturen og litterære leger

Surawicz B, Jacobson B.

Doctors in fiction

Lessons from literature. 202 s. Oxon: Radcliffe, 2009. Pris GBP 28
ISBN 978-1-84619-328-6

De undersøkelser denne anmelderen kjenner til, synes ikke å vise at leger har større interesse for litteratur enn andre akademikere. Likevel publiseres det stadig bøker om leger i litteraturen og leger som for-

fattere. Et Internett-søk vil avsløre 10–15 titler med dette innholdet bare de siste 20 årene. Radcliffe Publishing har ansvaret for en hel serie med sju slike utgivelser. Tilsvarende bøker om meteorologen eller aktuaren i litteraturen er ikke lett å finne.

Doctors in fiction er skrevet av en kardiolog og en profesjonell skribent fra kvinnebladfloraen. De angir å ville øke interessen for den klassiske litteratur blant leger med liten tid til boklige sysler og der bøkene har et innhold som burde interessere dem. Her vil det si legefigurer i romaner og skuespill. 37 verk er referert: 26 romaner og 11 skuespill. Boken er litt tilfeldig inn delt i ni deler, som for eksempel idealistiske leger, tidlige leger, ødelagte karrierer og abort! Sju nobelprisvinnere er blant forfatterne, så vel som fire leger (Cronin, Munthe, Moor og Tsjekov). Oppsettet er egentlig ganske interessant og enkelt: Hver omtale starter med en kort biografi av forfatteren, deretter gjengis handlingen i boken/dramaet i en forkortet form. Deretter kommenteres de medisinske opplysningene i verket i forhold til forfatterens bakgrunn, hvor han kan ha hentet sin informasjon og hvordan opplysningene stemmer

med tidens medisinske oppfatninger. I noen av innslagene er dette glitrende gjort (som omtalen av den historiske kriminalromanen *Mistress of the art of death* (1)). Andre omtaler er dessverre knapt mer enn en «Det Beste»-aktig gjengivelse av handlingen i verket. Som helhet er dette likevel en bok som antakelig vil nettopp øke interessen hos leger for å lese de enkelte bøker mer grundig. Slik sett har forfatterne oppnådd det de har ønsket. Utvalget av titler kan selvfølgelig diskuteres. Vi vil alle finne bøker som vi nok ville synes var naturlig å ta med i en slik sammenheng. Forfatterne sier i forordet at de har utelatt dr. Pascal, *Trolldomsfjellet* (2) og doktorene Faust, Jekyll og Watson fordi figurene ikke først og fremst er leger i medisinsk virksomhet. Men, ikke vær redd, dr. Stockmann er med.

Ragnar Stien
Oslo

Litteratur

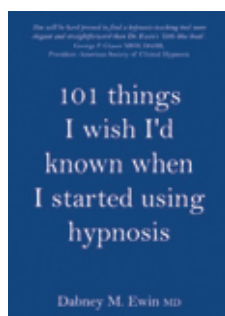
1. Franklin A. *Mistress of the art of death*. London: Bantam Press, 2007.
2. Mann T. *Trolldomsfjellet*. Oslo: Gyldendal, 2002.

Perler av visdom

Ewin DM.

101 things I wish I'd known when I started using hypnosis

128 s. Carmarthen: Crown House Publishing, 2009. GBP 17
ISBN 978-1-845-90291-9

Forfatteren Dabney Ewin er en meget erfaren kirurg og psykoterapeut. I denne lille boken i A3-format presenterer han punktvis erfaringer fra mer enn 40 års virksomhet. Boken er delt i fem hovedkapitler:

Words, Smoking cessation, Pain, Techniques, Miscellaneous og Pearls of wisdom. Litteraturlisten er relevant.

Gjennom bruk av ord, forestillinger og suggesjoner, eksemplifisert og konkret beskrevet, får vi innblikk i faktorer av sentral betydning for å kunne endre hvordan pasientene tenker, føler eller oppfører seg. Mye er velkjente aspekter ved god lege-pasient-kommunikasjon. Her er eksempler fra akuttmottak og brannskade med fokus på nyanser i valg av ord og bilder ved informasjon om sykdom, utredning eller behandling. Fremstillingen øker leserens erkjennelse av disse faktorenes betydning i vanlig klinisk praksis og nødvendigheten av at pasienten godtar sugge-

sjonene for å oppnå bedring/ending. Men her er også gode eksempler på hvordan en leges lite gjennomtenkte budskap eller en traumatisk opplevelse kan «bite seg fast» og få alvorlige negative konsekvenser. Fordi Ewin trekker inn kunnskap om hypnose, bevissthetstilstander, mottakelighet og betydning av de rette suggesjoner belyst ved små anekdoter og eksempler, representerer teksten et unikt tilfang av visdom som enhver kliniker kan ha nytte av, selv om vedkommende ikke har forkunnskaper innen hypnose eller skal praktisere hypnoterapi.

Ewin er høyt estimert innen det amerikanske og internasjonale miljøet som arbeider med hypnose og hypnoterapi i klinisk praksis. Etter å ha lest boken forstår man godt hvorfor.

Etter min mening er 101 things I wish I'd known when I started using hypnosis spesielt viktig for klinikere som har forkunnskaper om hypnose og hypnoterapi, men den gir også en generell innføring i begreper og strategier som kan være til nytte for de fleste som møter mennesker i klinisk praksis.

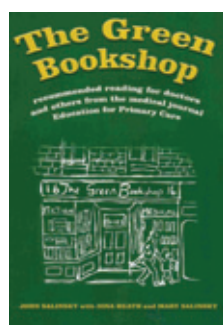
Inger Helene Vandvik
Slependen

Entusiastisk bokomtalebok

Salinsky J, Heath I, Salinsky M.

The green bookshop

Recommended reading for doctors and others from the medical journal *Education for Primary Care*. 149 s. Oxon: Radcliffe, 2009. Pris GBP 19
ISBN 978-1-84619-330-9

Dette er en samling bokomtaler fra tidsskriftet *Education for Primary Care* i perioden 2002–09. Som mang en lege i tidsklemma har jeg innsett at selv om jeg i prinsippet leser alt mulig, må jeg ofte nøye meg

med den begrensede innsikt og oversikt jeg får av å lese om gode bøker. En deilig ting med *The green bookshop* er at kjedelige og uinspirerende bøker overhodet ikke nevnes. Boken løfter bare frem verk som allmennpraktiker og bokanmelder John Salinsky liker og anbefaler. Det gjør han med en lavmælt humor og varme som mer enn innfrir mine forventninger til en belest, britisk allmennpraktiker med 40 års praksis. Vi inviteres på en eksklusiv guidet tur i et personlig kvalitetsbibliotek, hvor perlene nennsomt plukkes ut av hyllene, åpnes med

stødige hender og presenteres med respekt og ettertanke. Det er Salinskys stemme som åpenhertig henvender seg til oss fra boksidene. Om «The naked consultation» av Liz Moulton skriver han: «Jeg vet du allerede har en hylle full av bøker om konsultasjonen, men jeg lover deg at denne er verd din oppmerksomhet selv om du har lest alle de andre (som du, for å være brutalt ærlig, slett ikke har).» Iblant diskuterer han med sine kvinnelige medarbeidere i den fiktive grønne bokhandelen og bøyer seg for deres kloke innvendinger når de ikke er helt enige i hans vurdering av en gitt bok.

Noen av bøkene som omtales har særlig interesse for allmennpraktikere, men langt de fleste er av interesse for enhver lege, eller legmann, med interesse for livet og medisinen. Av 14 kapitler handler de første sju om skjønnlitteratur. I et kapittel om filmbøker fant jeg omtale av boken *Cine-meducation*, hvor du kan finne forslag til filmkutt som passer for nær sagt et hvilket som helst klinisk tema i studentundervisningen. De fem siste kapitlene beskriver bøker om allmennpraksis, konsultasjon og kommunikasjon, utdanning for primærhelsetjenesten og psykiatri, psykologi og filosofi. Jeg har spesiell interesse for denne delen av faget, allikevel fant jeg her omtaler av en rekke spennende bøker som var ukjente for meg. Nå gleder jeg meg til å lese *Beyond depression* av Christopher Dowrick, en visstnok glitrende kilde til forståelse av tungsinn og meningstap.

Hvert kapittel presenterer 5–15 bokomtaler på 1–2 sider. Mange av dem er så levende skrevet at de kan leses som korte noveller om samspillet mellom en bok og dens leser. Målgruppen er primært et britisk publikum, så noen av bøkene som omtales er mindre relevante for norske lesere. Det spiller liten rolle når menyen likevel inneholder langt flere godbiter enn en vanlig leser kan regne med å rekke å lese det neste året eller tre.

Edvin Schei

Seksjon for allmennmedisin
Universitetet i Bergen